

PAWEŁ GLUGLA* – RZESZÓW

[Recenzja]: *Archiwum Diecezjalne w Tarnowie. Historia i zasób*, red. ks. S. Tokarski, ks. J. Słowik, ks. M. Podgórski, A. Sołtys, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej „Biblos”, Tarnów 2015, ss. 842 +47 [il.].

W dniu 12 czerwca 2015 r. biskup tarnowski Andrzej Jeż na wniosek dyrektora Archiwum Diecezjalnego w Tarnowie ks. Stanisława Tokarskiego nadał tej instytucji imię ks. abpa Jerzego Ablewicza¹ oraz statut². Statut ów zastąpił dotychczasowy Regulamin Archiwum Diecezjalnego w Tarnowie z dnia 16 października 2009 r.³. Mówi on, m.in. że Archiwum Diecezjalne im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie jest agendą Kurii Diecezjalnej w Tarnowie i bezpośrednio podlega biskupowi tarnowskiemu, który dla zarządzania tą instytucją ustanawia jej Dyrektora, zastępców i pracowników. W skład zasobu wchodzi dokumentacja wytworzona przez instytucje kościelne na terenie diecezji tarnowskiej (konsystorz biskupi, kuria diecezjalna, agendy kurialne i parafie). Archiwum posiada księgozbiór podręczny, obejmujący m.in. „Currendy” (urzędowe pismo diecezji tarnowskiej), „Schematyzmy Diecezji Tarnowskiej” (od 1827 r.), a także opracowania z historii Kościoła i archiwistyki. Archiwum Diecezjalne w Tarnowie⁴ posiada pracownię naukową (czytelnię) oraz pracownię komputerową. Z zasobu archiwum korzystają kwerendziści, których można podzielić na badaczy naukowców

* Paweł Glugla – doktorant w Instytucie Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego; e-mail: pawelg64@op.pl

¹ Jerzy Karol Ablewicz (ur. 1 XI 1919 r. w Krośnie, zm. 31 III 1990 r. w Tarnowie) – polski duchowny rzymskokatolicki, arcybiskup ad personam, biskup tarnowski w latach 1962-1990. Szerzej: A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985*, t. 1, *Biskupi i kanonicy*, Tarnów 1999, s. 19-22.

² *Statut Archiwum Diecezjalnego im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie z 12.06.2015 r.*, sygn. OF.I-64/59/15. Zob. <http://www.archiwum.diecezja.tarnow.pl/index.php/statut-adt> (dostęp: 30.12.2015).

³ Projekt statutu i regulaminu powstał początkiem lat 60. XX w. Zob. B. Kumor, *Projekt statutu i regulaminu archiwum parafialnego w diecezji tarnowskiej*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, 4 (1962) s. 7-14.

⁴ Najczęściej w publikacjach naukowych używany jest skrót ADT.

oraz amatorów. Ci ostatni korzystają najczęściej z wtóropisów ksiąg parafialnych, zarówno w formie papierowej, jak i na innych nośnikach – np. mikrofilmy (genealogdy). Dla jednych i drugich, prezentowana książka jest nieocenionym informatorem oraz podstawową bazą dokonywania kwerend. Jest też przewodnikiem do poruszania się po zasobie archiwalnym.

Recenzowana publikacja składa się z kilku części. Poprzedzona jest wstępem, w którym dyrektor archiwum ks. S. Tokarski pisze, że „dopiero niniejsza publikacja wychodzi naprzeciw racjom metodologicznym, jak również oczekiwaniom i postulatom artykułowanym niejednokrotnie pod adresem dyrekcji archiwum”⁵. Jej brak odczuwany był od dawna, gdyż korzystano z katalogu znajdującego się na miejscu.

We wstępnym rozdziale przedstawiona jest w sposób syntetyczny historia Archiwum Diecezjalnego w Tarnowie. Diecezja tarnowska powstała w 1783 r. na mocy zarządzenia cesarza Józefa II, a zatwierdzona przez papieża Piusa VI w 1786 r. Aż do lat 50. XX w. archiwum funkcjonowało razem z muzeum diecezjalnym w Tarnowie. Dopiero w 1959 r. doszło do jego usamodzielnienia się. Również siedziba archiwum była w różnych budynkach miasta Tarnowa. W 1973 r. gdy uzyskano dodatkowe pomieszczenia przy ul. Wróblewskiego⁶ 3 i tam zdeponowano cały zasób archiwalny⁷. Sukcesywnie dokonywano stosownych prac zarówno modernizacyjnych, jak i merytorycznych w zakresie posiadanego zasobu. W archiwum prowadzona jest na bieżąco kronika oraz rejestr kwerendzistów. Do gruntownej rewitalizacji archiwum przyczynił się jego dyrektor ks. S. Tokarski⁸.

Zasadniczą część publikacji stanowi wykaz zasobu Archiwum Diecezjalnego w Tarnowie. Prezentowany katalog jest dziełem kompleksowej inwentaryzacji zasobów archiwalnych, dokonanej w latach 2009-2015.

W skład zasobu wchodziły:

– Autobiograficzny księży diecezji tarnowskiej z roku 1875 – sygn. Ab (s. 23-31).

Zbiór ten powstał dzięki bp J.A. Pukalskiemu, który w 1875 r. nakazał wszystkim księżom sporządzić notki autobiograficzne. Stały się one nieocenionym źródłem do badań naukowych. Zespół ten liczy 0,83 mb.

– Akta beatyfikacyjno-kanonizacyjne – sygn. ABK (s. 31-33).

Zawiera akta Św. Kingi, Św. Małgorzaty (siostry św. Kingi), Sł. B. Marceliny Darowskiej, Św. Jana z Dukli, Bł. Bronisława Markiewicza, Bł. Karoliny Kózki, Bł. Romana Sitko, Bł. Urszuli Ledóchowskiej, Bł. Marii Teresy Ledóchowskiej, akta Otto Schimka, zbiór uchwał w sprawie nadania tytułu Honorowego Obywatela ziemi sądeckiej Ojcu św. Janowi Pawłowi II.

Dział ten liczy 3,82 mb.

⁵ *Archiwum Diecezjalne w Tarnowie. Historia i zasób*, red. ks. S. Tokarski, ks. J. Słowik, ks. M. Podgórski, A. Sołtys, Tarnów 2015, s. 6.

⁶ Obecna ul. Katedralna.

⁷ Działalność archiwów kościelnych uregulowana jest m.in. *Kodeksem Prawa Kanonicznego*. Por. H. Misztal, *Miejsce centralnego Archiwum Diecezjalnego w strukturze Kościoła lokalnego*, „Poznańskie Studia Teologiczne”, 11 (2001) s. 291-301.

⁸ Funkcję tę sprawował w latach 2009-2015.

– Bractwa i Stowarzyszenia – sygn. BS (s. 33-37).

Stanowi cenne źródło do opisu tzw. życia codziennego na różnym polu działalności Kościoła tarnowskiego. Liczy 6,60 mb.

– Caritas diecezji tarnowskiej – sygn.CDT (s. 37-52).

„Związek Caritas Diecezji Tarnowskiej” został utworzony dekretem bpa Franciszka Lisowskiego z dnia 1 marca 1937 r. i działał do 23 stycznia 1950 roku. Dokumentacja znajdująca się w Zasobie ADT obejmuje okres: 1933-1950, tj. do czasu likwidacji Związku Caritas przez władze komunistyczne. Dział liczy obecnie 25 mb.

– „Caritas” Państwowy – sygn. CarP (s. 52-56).

Władze państwowe w 1950 r. przejęły bezprawnie kościelną „Caritas” i powierzył zarząd tzw. katolikom świeckim. Ów państwowy „Caritas” działał do 1983 r. Dział ten liczy 4,57 mb.

– „Currenda” (s. 57-61).

„Currenda” to urzędowe pismo diecezji tarnowskiej, następcą urzędowego okólnika konsystorskiego „Notificationes”. W 1851 r. pojawił się termin „Currenda” pozostający w użyciu po dziś dzień. Pismo okólnie ukazujące się co miesiąc zawierało bardzo zróżnicowane teksty poczynając od nauczania Kościoła, po drobne ogłoszenia. Dział liczy 20,21 mb.

– Czasopisma (s. 61-69).

Dział ten zawiera zarówno czasopisma ogólnokościelne, a także wydawnictwa związane z diecezją tarnowską oraz inne publikacje. Większość czasopism jest oprawiona w tomy-roczniki, co w znaczącym stopniu ułatwia kwerendę. Dział liczy 10,13 mb.

– Akta Dekanatu Dąbrowskiego – sygn. ADD (s.69).

Zawiera placówki duszpasterskiej w Gręboszowie.

–Akta Episcopalia Consistorii Tarnoviensis – sygn. AEpCT (s. 70-76)

Dokumentacja tego działu obejmuje dzieje diecezji tarnowskiej od 1780 r. do 1946 r. i zawiera głównie dokumentację dotyczącą parafii, które nie należą już do diecezji (szczególnie po zmianach granic w 1880 r.), dokumenty Stolicy Apostolskiej, korespondencję z biskupami innych diecezji, zarządzenia i komunikaty władz państwowych oraz dokumenty (np. konstytucja austriacka z 1848 r.) będące świadectwami i źródłami do poznania realiów epoki oraz dokumenty dotyczące całego wachlarza zagadnień, które nie zostały wyłączone do wcześniej wspomnianych Akt Lokalnych itp. Dział ten liczy 24,07 mb.

– Dział Fotograficzny – księża – sygn. DF I (s. 76-108). Dział ten liczy 1,20 mb.

– Dział Fotograficzny – parafie diecezji tarnowskiej – sygn. DF II (s. 109-150). Liczy 3,50 mb.

– Dział Fotograficzny – parafie diecezji rzeszowskiej – sygn. DF III (s. 146-150). Liczy on 0,22 mb.

– Dział Fotograficzny – parafie diecezji sandomierskiej – sygn. DF IV (s. 150-151). Liczy 0,66 mb.

– Dział Fotograficzny – różne – sygn. DF V (s. 151-184) . Liczy 4,36 mb.

- Dział Fotograficzny – peregrynacja obrazu MB Jasnogórskiej w symbolu pustych ram, ewangeliarza oraz świecy w latach 1968-1970 oraz peregrynacja w latach 1982-1983 – sygn. DF VI (s. 184-187). Liczy 0,40 mb.
- Dział Fotograficzny – peregrynacja obrazu nawiedzenia Jasnogórskiej Królowej Polski 2000-2001 – sygn. DF VII (s. 187-199). Liczy 1,50 mb.
- Dział Fotograficzny – kapliczki, figury i krzyże przydrożne na terenie diecezji tarnowskiej, rzeszowskiej i sandomierskiej – sygn. DF VIII, DF IX, DF X (s. 199-216). Liczy 6,10 mb.
- Dział Fotograficzny – albumy – sygn. DF XI (s. 216-229). Liczy 9,60 mb.
- Dział Fotograficzny – klisze – sygn. DF XII (s. 229-252). Liczy 5,0 mb.
- Dział Fotograficzny – klisze szklane – sygn. DF XIII (s. 252-253). Liczy 0,26 mb.
- Dział Fotograficzny negatywy i diapozytywy – sygn. DF XIV (s. 253-255). Liczy 0,12 mb.
- Dział Fotograficzny klisze z diecezji rzeszowskiej – sygn. DF XV (s. 255-262). Liczy 0,80 mb.
- Dział Fotograficzny klisze z diecezji przemyskiej – sygn. DF XVI (s. 262-263). Liczy 0,12 mb.
- Dział kalendarze liturgiczne – sygn. KL (s. 263-266). Liczy 3,28 mb.
- Dział kartografia – sygn. K (s. 266-269). Dział zawiera 123 mapy.
- Dział kazania, homilie i przemówienia abpa Jerzego Ablewicza (1962-1988) – (s. 269-282). Liczy 2,0 mb.
- Dział Kongregacje dekanalne – sygn. KD (s. 282-284). Liczy 3,11 mb.
- Dział kroniki, księgi pamiątkowe, księgi i dokumentacja parafialna – sygn. Kr (s. 284-290). Liczy 2,60 mb.
- Dział księgi metrykalne diecezji rzeszowskiej (wersja papierowa) – sygn. Mr (s. 290-297). Liczy 8,90 mb.
- Dział księgi metrykalne diecezji sandomierskiej (wersja papierowa) – sygn. Ms (s. 298-299). Liczy 2,20 mb.
- Dział księgi metrykalne diecezji tarnowskiej (wersja papierowa) – sygn. KM (s. 298-419). Liczy 135,75 mb.
Księgi są również w wersji mikrofilmowej.
- Dział księgi metrykalne zabużańskie (wersja papierowa) – sygn. KMZ (s. 419). Liczy 0,13 mb.
- Dział Akta Konsystorza generalnego, oficjałatu, kapituły kolegiackiej katedralnej w Tarnowie i Nowym Sączu – sygn. CG, OT, KKol (s. 420-421). Liczy 1,35 mb.
- Dział Akta lokalne diecezji tarnowskiej – sygn. L (s. 422-436). Liczy 57,61 mb.
- Dział Akta lokalne diecezji tarnowskiej – dodatki - sygn. DL (s. 436-446). Liczy 10 mb.
- Dział Akta lokalne diecezji rzeszowskiej – sygn. Lr (s. 446-449). Liczy 7,15 mb.
- Dział Akta lokalne diecezji rzeszowskiej – dodatki – sygn. DLrS (s. 449-450). Liczy 1,25 mb.
- Dział Akta lokalne diecezji sandomierskiej – sygn. Ls (s. 450-451). Liczy 1,42 mb.
- Dział Akta lokalne diecezji sandomierskiej – dodatki sygn. DLs (s. 451). Liczy 0,26 mb.

- Dział Akta Małego Seminarium – sygn. MS (s. 451-453). Liczy 2,46 mb.
- Dział Medale – sygn. M (s. 454-455).
- Dział Muzeum diecezjalne w Tarnowie – sygn. MD (s. 455-457). Liczy 2,60 mb.
- Dział Nieruchomości diecezji tarnowskiej – sygn. NDT (s. 457-466). Liczy 4,29 mb.
- Dział Obrazki – sygn. OP (s. 467-470). Liczy 0,10 mb.
- Dział Akta personalne kapłanów – sygn. AP (s. 470-548). Liczy 19,76 mb.
- Dział Akta personalne kapłanów z innych diecezji mieszkających w ostatnim roku wojny (1944) w diecezji tarnowskiej – sygn. AP II (s. 548-552). Liczy 0,10 mb.
- Dział Akta pilzneńskie – sygn. AOP, ADP (s. 552). Liczy 1,40 mb.
- Dział Pamiątki – sygn. P (s. 552-555). Liczy 1,10 mb.
- Dział Pergaminy – sygn. DP (s. 555-559). Liczy 0,96 mb.
- Dział Protokoły czynności kurii diecezjalnej w Tarnowie – brak sygn. (s. 560-563). Liczy 4,70 mb.
- Dział Akta rzeczowe Kurii diecezjalnej w Tarnowie – sygn. ARz (s. 563-680). Liczy 58,70 mb.
- Dział Synody biskupów – sygn. SB (s. 680-681). Liczy 0,66 mb.
- Dział Akta szkolne – dzienniki lekcyjne – sygn. ASz (s. 680-698). Brak informacji o wielkości zasobu.
- Dział Towarzystwo Przyjaciół KUL – sygn. TPK (s. 698-699). Liczy 1,50 mb.
- Dział Tłoki pieczętno – sygn. TP (s. 699-703). Zawiera 130 sztuk.
- Dział Wizytacje dziekańskie – sygn. WD (s. 703-726). Liczy 7,85 mb.
- Dział Wizytacje kanoniczne – sygn. WK (s. 727-734). Liczy 12,17 mb.
- Dział Zakony i zgromadzenia męskie – sygn. ZM (s. 734-735). Liczy 1,95 mb.
- Dział Zakony i zgromadzenia żeńskie – sygn. ZŻ (s. 735-739). Liczy 5,23 mb.
- Dział Zasługi dla diecezji tarnowskiej – sygn. BZ (s. 739). Liczy 0,64 mb.
- Dział Zbiory fonograficzne – sygn. ZF (s. 740-743). Liczy 2,30 mb.
- Archiwum XX. Sanguszków w zbiorach Archiwum Diecezjalnego w Tarnowie (s. 745-829).

Zespół ten do 1946 r. był własnością księżnej Konstancji z Zamoyskich Sanguszkowej. Po jej śmierci została przekazana Archiwum Diecezjalnemu w Tarnowie. W 1994 r. Angela Sołtys z Muzeum Miasta Tarnowa uporządkowała zespół. Wyodrębniła 219 j.a. obejmujących 10.590 dokumentów. Zespół ten został włączony do grupy akt personalnych ale jako wyodrębniony zbiór rodziny Sanguszków (sygn. P. Sang.). Łącznie 33 teki zawierają 215 wyodrębnionych podzespołów akt. Odrębnie skatalogowano w pudłach negatywy fotograficzne i negatywy szklane.

Publikacja zawiera jako dodatek *Regulamin Archiwum Diecezjalnego w Tarnowie* (s. 837), a także kopię pisma bpa tarnowskiego A. Jeża do ks. mgr S. Tokarskiego – dyrektora Archiwum Diecezjalnego w Tarnowie z 25.03.2015 r. (s. 838), jak również *Statut Archiwum Diecezjalnego im. Arcybiskupa Jerzego Ablewicza w Tarnowie* (s. 839-840).

Uzupełnieniem całości jest 47 fotografii.

Recenzowana pozycja jest cennym kompendium i przewodnikiem po zasobach Archiwum Diecezjalnego w Tarnowie, uzupełniając znacząco ułatwiając pracę kwerendzistom.